

D S M Bredenkamp
Universiteit van Pretoria

Paulus oor seksuele selfbeheersing – *enkrateuomai* en *akrasia* in 1 Korintiërs 7¹

ABSTRACT

Paul regarding sexual self-control – *enkrateuomai* and *akrasia* in 1 Corinthians 7

1 Corinthians 7 – of which the interpretation had decisive consequences for Christian sexual ethics – is exegetically analysed to ascertain Paul's understanding of the sexual aspect of *enkrateia*. He did not lay down comprehensive sexual values, but tried to steer them away from immorality. He regarded sexual self-control as a charisma given to certain Christians for a shorter or longer period enabling them, like himself, to remain celibate – devotionally and in troubled times a preferred state. However, being practical about sexuality, matrimony is an acceptable alternative for believers without this charisma, because of the ever-present danger of immorality. He cautioned married couples – lacking self-control – about abstaining sexually and to consider their partner's needs. Nevertheless, their *akrasia* is not a total absence of control over sexual urges and per se sinful. It is basically not an ethical problem, except when it leads to immorality. He was not advocating ascetics, because self-control is not iron self-discipline in the classical Greek sense of the word.

1. INLEIDING

Christene spreek meermale die versugting uit dat hulle 'n behoefte het aan groter selfbeheersing. Dit is klaarblyklik 'n eienskap wat met Christenskap geassosieer word, maar gelowiges se belewenis is dat hulle nog nie die verlangde standaard van selfbeheersing bereik het nie. Meestal klink dit of gelowiges hiermee hulle beheersing van hulle humeur, eet- en drinkgewoontes en moontlik hulle hantering van onnoembare begeertes in die oog het. Onbeheerstheid en ongedissiplineerdheid, as antitese van 'n gedissiplineerde of selfbeheerste Christelike lewe, is afkeurenswaardig en pas nie by 'n volgeling van Jesus Christus nie. Tog is daar geweldig baie verwarring oor wat dié begrip werklik beteken. Hierdie artikel is 'n poging om meer duidelikheid te gee oor die Bybelse gebruik van dié begrip. Om die artikel nie te wydlopend te maak nie, fokus ek slegs op die seksuele aspek van selfbeheersing soos vergestalt in Paulus se gebruik van die begrippe *enkrateuomai* en *akrasia* in 1 Korintiërs 7.²

1 Gebaseer op hfst 3 van 'n doktorsale proefskrif wat, onder promotorskap van prof S J Joubert, by die Departement Nuwe Testament, Universiteit van Pretoria ingedien is.

2 *enkrateuomai* (ww), *enkrateia* (snw) en *enkratēs* (bnw). Die werkwoord beteken om volledig beheer uit te oefen oor begeertes en dade, bv 1 Kor 9:25: "Almal wat aan 'n wedstryd deelneem, **ontse hulleself** allerlei dinge ..." *Enkrateia* is op sy beurt die abstrakte selfstandige naamwoord wat selfbeheersing

Min hoofstukke in die Bybel het 'n groter invloed op die lewenspraktyk van die lidmate van die kerk uitgeoefen as 1 Korintiërs 7. Brown (1988:55) meen "... Paul left a fatal legacy to future ages. An argument against abandoning sexual intercourse ... slid imperceptibly into an attitude that viewed marriage itself as no more than a defense against desire. In the future, a sense of the presence of 'Satan', in the form of a constant and ill-defined risk of lust, lay like a heavy shadow in the corner of every Christian church." Of 'n mens nou saamstem met Brown of nie³, die werklikheid van die kerk se verstaan van tekste soos hierdie hoofstuk van Paulus het die seksuele etiek van die ganse Christelike beskawing grondliggend en deurslaggewend beïnvloed. Onder die kerkvaders en in die Roomse Katolieke wêreld keer 1 Korintiërs 7 maar telkens soos 'n refrein terug (vgl Bianchi 1985). Vanuit laasgenoemde tradisie word dan ook intensief aan Paulus se gebruik van *enkrateia* aandag gegee.

My oogmerk is om die hoofstuk eers eksegeties te ontleed⁴ en daarna afleidings te maak oor Paulus se gebruik van die begrippe *enkrateuomai* en *akrasia*.

2. EKSEGESE

2.1 Perikoopindeling

In hoofsaak handel die hele hoofstuk oor aspekte rakende die verhouding tussen man en vrou. Malan (1980:82-85; vgl ook Fee 1987:268; Wimbush 1987:14 ev) maak die volgende perikoopindeling in die lig van 'n intensiewe redevoeringsanalise:

- Perikoop 1 (vv 1-7): Seksuele gemeenskap in die huwelik word in besonderhede bespreek. Onthouding in die ongetroude staat word aanbeveel vir persone wat die besondere gawe daartoe ontvang het.
- Perikoop 2 (vv 8-9): Dit is goed as ongetroudes en weduwees ongetroud bly. As hulle nie hulle geslagsdrang kan beheer nie, is dit beter dat hulle trou.
- Perikoop 3 (vv 10-11): Die Here se verbod op die egskieding van getroude lidmate.

betekenis soos Paulus dit bv in die lys van die vrug van die Gees gebruik in Gal 5:23, terwyl *enkratēs* as byvoeglike naamwoord beteken om selfbeheersd te wees, bv Tit 1:7-8: "'n Ouderling moet ... **selfbeheers** ... (wees).'" Die teenoorgestelde is *akrasia*: om nie daarin te slaag om selfbeheersd te wees nie, gebrek aan selfbeheersing, bv 1 Kor 7:5: "... sodat Satan julle nie miskien weens julle **gebrek aan selfbeheersing** verlei nie" (Louw & Nida 1988:743, 751-753).

In die Nuwe Testament kom hierdie woordgroep nie in die Evangelies voor nie. Dit is verrassend wanneer 'n mens in gedagte hou dat latere skole Johannes die Doper as 'n *enkratiese* askeet beskou het. In die Pauliniese hoofbriewe kom dit slegs in Gal (5:23) en 1 Kor (7:5, 9; 9:25) voor. Verder word dit gebruik in Hand 24:25, 2 Pet 1:6 en Tit 1:8. *Akratēs* kom voor in 2 Tim 3:3 terwyl Jesus in Matt 23:25 die Fariseërs beskuldig van *akrasia* in die betekenis van onmatigheid (Grundmann 1966:342).

In die Pauliniese hoofbriewe is die sentrale begrip in hierdie subbetekenisveld die woordgroep *enkrat-* wat sy betekenis kry van die stam *krat* wat wys op mag en heerskappy en wat die mag of heerskappy uitdruk wat jy oor jouself of oor iets het. Die sentrale betekenis tree mooi na vore in die adjektief *enkratēs*. Suiwer wat vorm betref, kan dit afgelei word van *en kratei (ōn)* wat beteken om "in mag te wees". *Enkratēs* het dus die sentrale betekenis van iemand wat in 'n magposisie of heersersposisie is, wat mag – feitlik of geestelik – het oor iets, in besonder oor jouself (Grundmann 1966:339). Sien verder Chadwick 1962; Hill 1976; North 1966 oor die betekenis van *enkrateia*.

3 Burrus (1987:77) maak 'n sterk saak daarvoor uit dat geëerde apostels, soos Paulus, slegs maar "donor figures" is wat in die vroeë kerk gebruik is om gewig aan argumente te verleen.

4 Ruimte ontbreek om aan die agtergrond en teologie van hierdie brief aandag te gee. Ek probeer om dit in die eksegeese te verreken.

- Perikoop 4 (vv 12-16): 'n Gelowige wat met 'n ongelowige getroud is, behoort nie te skei nie.
- Perikoop 5 (vv 17-24): Bly in die omstandighede waarin God jou geroep het om voor Hom te lewe.
- Perikoop 6 (vv 25-38): Moet jongmense trou of ongetroud bly?
- Perikoop 7 (vv 39-40): Getroudes is lewenslank aan mekaar verbind. Uit eie keuse tree man en vrou in die huwelik. Die weduwees wat besluit om nie weer te trou nie, is gelukkiger as dié wat besluit om te trou.

Vir die doeleindes van hierdie studie is die hele verband wel belangrik, maar daar hoef slegs op perikope 1, 2, 6 en 7 gekonsentreer te word.

2.2 Verklaring van perikoop 1 (vv 1-7)

Die perikoop word ingelui met 'n verwysing na sake waaroor die Korintiërs aan Paulus geskryf het. Dit is duidelik 'n aanduiding dat 'n nuwe saak nou aangesny word, hoewel dit inhoudelik baie nou aansluit by die voorafgaande.

2.2.1 Vers 1

Die onmiddellike vraag is wat *kalon anthrōpō mē gunaikos haptesthai* beteken. Fee wys daarop dat die sinsnede “om aan 'n vrou te raak” nege keer gebruik word in antieke Griekse geskrifte en telkens eufemisties dui op seksuele gemeenskap (1987:275; vgl ook Plunkett 1988:303-304). Die vraag van die Korintiërs impliseer dus nie 'n verwerping van die huwelik as sodanig nie, maar doen eerder navraag oor 'n moontlike vereiste van seksuele onthouding met die verwagting van 'n instemmende antwoord. Dit is 'n Korintiese spreuk wat Paulus instemmend aanhaal, maar met 'n bepaalde reserwe wat hy dan ook dadelik in vers 2 stel (Schrage 1995:53; Fee 1987:276; Thiselton 2000:498). Dit word bevestig deur die *anthrōpos/gunē*-kombinasie in vers 1 teenoor die *anēr/gunē* van vers 2 en die volgende verse. Die vraag kom van die kant van die libertyne in die kerk wat nie 'n probleem gehad het om seksueel losbandig te wees nie, die mense wat Paulus in hoofstuk 6:12-20 aangespreek het. Fee is van mening dat hulle siening van wat dit beteken om “geestelik” te wees – wat spruit uit hulle Hellenistiese, dualistiese benadering tot liggaam en gees en wat ook gelei het tot hulle eie unieke standpunt oor “geestelike eskatologie” – die agtergrond van die vraag is. Schrage (en Brown 1988:53) gaan met hierdie uitgangspunt van Fee akkoord, maar sien die libertyne as die vanselfsprekende teenpool van die askete, want albei sienings spruit voort uit dieselfde grondmotief: “der radikalen Abwertung alles Leiblichen” (1995:55). Gundry-Volf kom tot die slotsom dat dit “celibate ascetics” was wat, na alle waarskynlikheid, die leiersgroep in die gemeente verteenwoordig, “... who understood themselves to be specially empowered by the Spirit to guide the community and be its spokespeople through their inspired words, and whose roles exempted them from ordinary pursuits and involved them in extraordinary ascetic practices” (1999:1).

Die gemoedelike en tegemoetkomende trant van veral hoofstuk 7 bevestig dat Paulus die vraagstellers nie wil antagoniseer en dalk verloor nie, maar hulle wil lei om die regte balans te handhaaf. Sy reaksie is om slegs te wil verhoed dat hulle in hulle gretigheid om “geestelik” te lewe nie dalk weer te ver sal gaan nie.

Dit is belangrik om die betekenis van *kalos* in dié verband uit te klaar. Paulus bedoel daarmee nie dat dit sedelik goed, of 'n voorskrif, is nie. *Kalos* dui in hierdie konteks nie op 'n waardeoordeel nie, maar slegs op iets wat verkieslik of voordelig is (Fee 1987:275). Hy dui daarmee 'n houding aan wat aanbevelenswaardig is, wat hy graag by alle mense sou wou sien, maar wat in sekere omstandighede (sien ook v 9) selfs verbode kan wees. Vergelyk ook sy gebruik van dié begrip in vers 26.

2.2.2 Vers 2

In die Joodse literatuur is die *porneia*-woordgroep gebruik vir ontug, prostitusie, buite-egtelike saamlewe, afgodery, poligamie, gemengde huwelike, bloedskandelike huwelike en bloedskanie. In die Griekssprekende wêreld is dit gewoonlik, in 'n wyer sin, gebruik vir ontug of prostitusie waaronder verstaan word vrywillige seksuele gemeenskap tussen 'n getroude man en 'n ongetroude vrou (Hill 1976:74, vgl Moore 1978:13 ev). Hierdie normale Griekse gebruik van hierdie begrip is duidelik hier van toepassing. Winter toon aan dat dit in die Griekse samelewing 'n aanvaarde gebruik was dat die gasheer by bankette ten opsigte van sy gaste "... provided not only for their physical hunger but also for their sexual appetites ... They were having sexual intercourse with prostitutes in the context of the dinner" (2001:88). Deur dus te verwys na die gevare van *porneia* in die gemengde situasie in Korinte – waar lojaliteite en verhoudings oorvleuel – kan slegs beteken dat Paulus die gemeentelede aanspreek om 'n duidelike en betekenisvolle skeidslyn te trek tussen aanvaarbare en onaanvaarbare seksuele praktyke. Maar dan moet Paulus se besondere beklemtoning rondom die saak van onsedelikheid deeglik in ag geneem word: wat veral benadeel word, is "... das *sōma*, der christliche Mensch, der durch die Wirkung des Geistes zu einer besonderen Art von Geschaffenem geworden ist und für den ein spezifisches Zusammenspiel von Privilegien und Verpflichtungen typisch ist" (Kirchhoff 1994:198).

Paulus vat die betekenis van die huwelik – waar elke vrou haar eie man en elke man sy eie vrou het – saam as sou dit *porneia* teëwerk. Is die huwelik vir Paulus dan hoofsaaklik 'n versperring teen die versoekings van seksuele immoraliteit? Nee, "... he did not set out to provide a theology of marriage" (Dunn 1998:694). Paulus hanteer net enkele aspekte van die verhoudingslewe soos dit op grond van sy waarneming en die vroeë wat aan hom gestel is aan die orde gekom het. Ek stem met Malan saam dat Paulus hier nie die huwelik maar afplat of reduseer tot 'n bolwerk teen onsedelikheid nie (teenoor Grosheide 1957:178-9), maar sou dit graag soos volg wou motiveer: Daar het voorvalle van ontug in die gemeente plaasgevind (vgl hfst 6). Dit het moontlik verband gehou met 'n siening dat seksuele onthouding in die huwelik die meer "geestelike" keuse sou wees. Nou sê Paulus duidelik vir hulle dat hulle slagspreuk – seksuele onthouding is goed – nie die huwelike wat bestaan in gedrang moet bring nie (vgl ook Schrage 1995:61; Niederwimmer 1974:241 ev; Von Dehsen 1987 & Den Heyer 1998:147). Soos blyk uit sy hantering van aspekte van die huwelikslewe in die res van die hoofstuk, is die huwelik 'n aanvaarbare verhouding waarin proselitate instruksies vermy kan word. Dit gaan dus nie hier oor seks as sodanig nie, maar oor 'n verhouding wat verkieslik is bo ontugtige verhoudings. Elke man behoort, ook in die seksuele sin van die woord, sy eie vrou te hê en elke vrou haar eie man. Hy gaan dit verder verduidelik in die volgende verse.

Roetzel (1999:147) trap in die strik om uit die beperkte antwoord wat Paulus hier aan die Korintiërs gee, deurslaggewende afleidings ten opsigte van Paulus se hele huweliksetiek te maak. Daarom meen hy dat die huwelik vir Paulus slegs maar 'n "intermediate position" is tussen ontug en die selibaat.

2.2.3 Verse 3-4

Met 'n presies gebalanseerde wederkerigheid tussen man en vrou beklemtoon Paulus dat seksuele gemeenskap 'n huwelikspilg is, want beskikking oor jou liggaam behoort aan die eggenoot/eggenote. Van belang vir die studie oor selfbeheersing is die standpunt wat Paulus in hierdie verse inneem oor die beskikking⁵ of gesag (*exousia*) oor die huweliksgeenote se liggaam.

5 Orr W F & Walther, J A (1976:208) noem dit "... mutual jurisdiction on the part of husbands and wives".

Hy stel dit duidelik dat hulle wedersyds oor mekaar se liggaam beskik en dit het 'n invloed op individuele besluite wat die egpaar sou wou neem ten opsigte van onthouding. Verrassend is dat die man en vrou ten opsigte van huwelikspilte gelyke regte het. Hier is onderliggend 'n dieper dimensie van groot sensitiwiteit teenoor die huweliksmaat aanwesig, want duidelik word die ander se belang bo jou eie gestel.

Teenoor die Korintiërs se degradering van die seksuele tot selfbevredigende genotsug, plaas Paulus die seksuele aspek binne die Christelike huwelik op 'n baie hoër vlak as wat binne die meeste kulture geld. Die huweliksbed is verenigend en 'n bevestiging dat die egpaar aan mekaar behoort in volkome wederkerigheid (Fee 1987:279-280). Dit moet as sodanig erken en gewaardeer word. Dit is 'n wesenlike deel van die huwelikslewe. Thiselton (2000:494) merk tereg op dat Paulus met hierdie standpunt lynreg ingaan teen die konsensus onder die skrywers van sy tyd wat seks binne die huwelik slegs as 'n noodsaaklikheid met die oog op voortplanting beskou het. Paulus kom baie naby daaraan om intimiteit as 'n uitdrukking van liefde te beskryf en die huwelik as die ruimte vir wedersydse bevrediging van erotiese begeertes.

Uit hierdie uiteensetting blyk ook dat Paulus eintlik aanvaar dat die huweliksamesyn, en nie seksuele onthouding of die selibaat nie, die normale patroon in die Christelike gemeente sou wees. Soos Dunn dit stel: "... marriage is the only appropriate context for sexual activity" (1998:696-697). Paulus gaan nie akkoord met 'n "geestelike" minagting van die liggaamlike nie, maar het begrip vir die werklikheid van liggaamlikheid en seksualiteit by die meeste mense (Schrage 1995:63).⁶

2.2.4 Vers 5

Onthouding in die huwelik word deur Paulus beskryf as die berowing van die beskikking oor mekaar se liggaam deur aan mekaar seksuele gemeenskap te ontsê. *Mē apostereite allēlous* is weer 'n eufemisme om seksuele gemeenskap uit te druk. Die gebruik van *apostereite* is baie insiggewend. Dit is 'n woord wat gewoonlik neerhalend gebruik word wanneer iemand iets wat regtens aan iemand anders behoort, geneem het. Daarmee sê Paulus vir die Korintiërs hulle moenie voortgaan om dit te doen nie. Die *praesens imperatief* druk die voortgang van die handeling uit (Fee 1987:281). Paulus aanvaar dus dat seksuele gemeenskap deel is van die normale gang van die huwelik, meer nog: dit is nie slegs bedoel om kinders te verwek nie, maar behoort gereeld in die huwelik beoefen te word; dit is deel van 'n lewensgewoonte binne die huwelik.

Op hierdie algemene reël van geen onthouding in die huwelik nie, maak Paulus nou 'n uitsondering met die oog op gebed, maar begrens dit met twee voorwaardes:

1. Die man en vrou moet eers oor die saak beraadslaag en saamstem.
2. Hy beperk die onthouding tot 'n bepaalde tydsbestek waaroor hulle ooreengekom het, maar dit moet van korte duur wees.

Paulus gee hier nie 'n voorskrif nie; hy stel slegs 'n moontlikheid wat nie noodwendig noodsaaklik is vir 'n toegewyde gebedslewe nie. Dit kan 'n kort tydjie bevorderlik wees vir die toewyding aan gebed. Hy beskerm die reg van die natuurlike lewe teen 'n ongesonde vergeesteliking van die lewe, maar aan die ander kant is die Christen ook nie so 'n slaaf van die seksuele verhouding in die huwelik dat hy of sy dit nie moontlik 'n bepaalde tyd lank en met wedersydse instemming kan opskort nie (Malan 1980:103-104).

⁶ Teenoor Roetzel wat meen dat Paulus, met 'n Hellenistiese, dualistiese antropologie, die liggaamlike begeertes (waarby die huwelik as die ruimte vir seksuele omgang ingesluit is) beskou as gevare wat onderdruk moet word (1999:147).

Vers 5 is saamgestel uit imperatiewe tot voor die laaste sinsnede, wat die implikasie het dat *hina mē peirazē* nie iets anders as 'n finale doelsin kan inlei nie. Die doel van die aksie om huweliksregte aan mekaar te gee en om dit nie te ontsê nie, behalwe 'n beperkte tyd lank, is om te keer dat Satan hulle sal verlei. Paulus maak dit dus baie duidelik dat die rede vir die beperking van onthouding te vinde is in hulle gebrek aan selfbeheersing wat sou lei tot verleiding deur Satan. Maar wat bedoel hy daarmee? In die voorafgaande hoofstuk het Paulus hom baie sterk uitgespreek teen *porneia*, seksuele losbandigheid, oftewel ontug, wat in die Korintiese gemeente voorgekom het. Die begrip *akrasia* moet gesien word binne die konteks van die gevaar van moontlike ontug indien daar langdurige opskorting van seksuele gemeenskap binne die huwelik voorkom. Dit dui dus hier nie op die gebrek aan beheer en kontrole oor buitensporige of oormatige seksuele drange nie, maar oor die onmag of onvermoë om enige drang oor 'n lang tydperk te beheer. Daarmee word ook nie gesê dat onbeheerstheid die tipiese aard van die mens oor die algemeen is nie. Nee, Paulus spreek hom in hierdie konteks nie uit oor die seksuele verdorwenheid van die mensdom nie; hy waarsku net dat langdurige onthouding vir getroudes die gevaar van ontug wesenlik na vore bring.

Volgens Paulus is die seksuele drang nie per se onbeheerstheid nie. Teenoor Grundmann (1966:342) wat meen "... in this context *akrasia* in v 5 denotes the sexual impulse and its satisfaction", lyk dit vir my Paulus wil slegs sê dat ontug – soos beskryf in hoofstuk 6 – tekenend is van 'n gebrek aan selfbeheersing. Die geslagsdrang is dus nie satanies nie. *Akrasia* hou nie net met 'n libidogedrewe hartstog verband nie, maar ook met ongebreidelde of onbetaamlike gedrag in ander opsigte (vgl Schrage 1995:70). Paulus aanvaar dit as die gewone patroon dat die getroudes hulle nie seksueel kan onthou nie. Met *dia* sê hy dat hy aanvaar dat *akrasia* aanwesig is en geneig is om 'n uitlaatklep te soek. Satan probeer om daarvan gebruik te maak deur die persoon te lei op 'n ongeoorloofde weg. En dan is die sonde daar. Die seksuele drang is nie 'n onbeheerstheid wat soos 'n ou kwaal en potensiële bedreiging in die liggaam skuil nie Nee, soos Schrage (1995:71) dit stel, Paulus wou eerder sê dat die Korintiërs, as gevolg van die oorskatting van hulle selfbeheersing oor hulle drange, hulle selfbeheersing verloor en dan onbeheers handel, wat geparafraseer kan word as: "wegen eurer aus übermäßiger *enkrateia* entstehenden *akrasia*". Dit is juis die slagyster waarin die "geestelikes" maklik trap vanweë hulle gewaande perfeksionisme en selfoorskotting.

Selfbeheersing, in die vorm van onthouding, word nie van die getroudes vereis nie, intendeel, Paulus verwag nie eens dat hulle selfbeheersing sal hê nie. Veel eerder veronderstel hy 'n gebrek, of anders gestel, 'n afwesigheid van selfbeheersing in die vorm van onthouding. Dit word nie gesien as 'n etiese tekortkoming waaroor hulle vermaan of aangespreek word nie. Paulus aanvaar dit net as 'n feit: Hulle het nie hierdie soort selfbeheersing nie en daarom moet hulle nie deur onthouding in die huwelik onnodige eise stel aan hulle vermoë om onsedelikheid te vermy nie.

Ons slotsom kan dus saam met Fee (1987:282) wees dat Paulus 'n praktyk wat reeds in die gemeente aan die gang was, wou stopsit. Hy deel nie die "geestelike" Korintiërs se oortuiging dat onthouding nodig is om waarlik Geesvervuld te wees nie. Hy beskou glad nie onthouding as deel van die normale praktyk van die huwelik nie en laat dit alleen by wyse van hoë uitsondering toe – en dan met 'n baie spesifieke oogmerk en uiters streng beperk.

2.2.5 Verse 6-7

Fee (1987:283-284; vgl ook Thiselton 2000:510 ev) voer oortuigend aan dat *touto* die onmiddellike voorafgaande uitsondering ter wille van gebed as die tegemoetkoming bedoel. Die huwelik as sodanig is dus nie die uitsondering op die reël nie, maar wel die onthoudingsperiodes binne die huwelik.

Dit bring Paulus dan by sy eie persoonlike belewenis. Sy eintlike wens is dat alle gelowiges ongetroud sou bly soos hy. Dit lyk of die Korintiërs bewus was van sy persoonlike belewenis en hulle in hulle voorkeur vir seksuele onthouding daarop beroep het. Maar Paulus stel dit duidelik dat seksuele onthouding 'n saak is wat nie losgemaak kan word van die gawes wat God individueel aan mense gee nie. Dit is dus van wesenlike belang om vas te stel wat Paulus hier in gedagte het wanneer hy praat van *hekastos idion echei charisma ek theou*. Hoewel selfbeheersing hier nie pertinent genoem word nie, word dit veronderstel. Dit kan afgelei word van *ouk enkrateuontai* in vers 9. Die gawe is nie soseer om ongetroud te bly nie, maar eerder om so 'n hoë graad van selfbeheersing te hê dat die ongetroude staat nie vir jou 'n probleem is nie. In Romeine 12:6 en 1 Korintiërs 12:4, 9 en 28-31 dui dit op gawes wat God vrylik gee. Dit is nie maar net 'n ingebore menslike vermoë nie. Dit hou verband met 'n besondere taak of doel. In ons huidige konteks kan met Thiselton, wat dit heel modern uitdruk, saamgestem word: Paulus se charisma "... lay in his capacity to sublimate his sexual drives (rather than in one direction merely repressing them, or in the other direction gratifying them) with the result that his creative energy is poured forth into the work of the gospel at every level of consciousness to great effect, and with no desire for something further (Phil 4:11)" (2000:513). Verder moet daarop gelet word dat Paulus nóg die huwelik nóg die selibaat as *charisma* aandui, maar wel om seksuele onthouding te kan toepas, oftewel seksuele selfbeheersing (vgl Dunn 1998:696; Deming 1995:127 ev). Teenoor Thiselton (2000:513) dink ek nie dat uit *ho men houtōs*, *ho de houtōs* die afleiding gemaak kan word dat Paulus met die "ander" gawe "... the gift of ... the positive attitude which caringly provides the responsibilities, intimacies, love, and 'dues' of marriage while equally living out the gospel" bedoel nie. Dan sou Paulus mos eksplisiet albei as gawes aangedui het. Hieruit kan egter nie nou afgelei word dat die huwelik maar slegs die tragiese afwesigheid van die gawe van selfbeheersing is nie, want "... it would run counter to his purpose for Paul to conclude his discussion in verses 1-6 by implying that marriage brands one with a 'stigma of the necessity of sex'" (Deming 1995:127 – lg stelling is 'n aanhaling van Niederwimmer).

In die lig van wat Paulus later sê in verse 32-35 en 37 is die doel van hierdie charisma, soos met dié wat hy uiteensit in 1 Korintiërs 12:4-11, ook die opbou van die gemeente. Selfbeheersing op seksuele gebied maak die gelowige vry van die wêreldlike bindinge en verpligtings en maak 'n onverdeelde toewyding aan die diens van die Here des te meer moontlik.

Teenoor die besondere gawe van selfbeheersing, in die vorm van onthouding op seksuele gebied wat God aan sommige mense gee, stel Paulus die gereelde beoefening van huweliksomgang van die ander as die normale patroon. Hy stel nie 'n gawe van onthouding en 'n gawe tot die huwelik teenoor mekaar nie,⁸ want die geslagsdrang ontvang die mens as deel van sy of haar natuur, terwyl die gawe om hierdie drang so te beheer dat 'n mens kuis in die ongehude staat kan lewe, net aan sommige gegee word. Paulus wil hier slegs beklemtoon dat God die besondere gawes uitdeel soos Hy wil. Daarmee word die individualiteit, die selfstandige aard van elke mens gefundeer in elke mens se unieke gawe wat God aan hom of haar gee en elke mens se verantwoordelikheid teenoor God as gevolg van die gawe. Dié wat ongetroud bly, is daarom nie beter Christene as die getroudes nie. Onthouding maak 'n mens nie bekwaam vir die ontvangs van 'n charisma nie. Die charisma van selfbeheersing kom van God af en stel die ongetroude in staat om die versoekings van Satan tot onsedelikheid te weerstaan (Orr & Walther 1976:209).

7 Malan (1980:110-112) het 'n uitgebreide bespreking van Paulus se huwelikstaat en kom tot die slotsom dat hy 'n vrygesel was. Thiselton (2000:512) meen weer dat hy 'n wewenaar was. Dit is nie moontlik om hieroor finale uitsluitsel te gee nie.

8 Teenoor Fee (1987:285) wat dit as gelykwaardige gawes van die Gees beskou.

2.3 Verklaring van perikoop 2 (vv 8-9)

Die fokus in dié perikoop is nie die huwelik of die ongetroude staat as sodanig nie, maar die vraag of 'n ongetroude' en 'n weduwee in die huwelik moet tree of nie. Terwyl Paulus se selfbeheersing, *enkrateia* in vers 7a op die voorgrond staan, staan sy ongetroude status hier weer eerder voorop. Midde-in 'n gedeelte waarin hy praat oor mense wat getroud is, het sy vermelding van sy eie situasie hom genoop om eers kortliks stil te staan by ander wat in dieselfde posisie as hy is, maar wat nie die gawe van onthouding ontvang het nie.

Paulus verseker die ongetroudes en dié wat nie meer getroud is nie, die wewenaars en weduwees, dat dit goed is indien hulle ongetroud bly soos hy self. Hierdie stelling het deur die eeue in die seksuele etiek van die Christendom klokslag donderend weerklink, want dit is verstaan as voorkeur vir die ongehude staat. Byvoorbeeld, Thielicke (1964:122) oordeel dat vir Paulus "... marriage ... is rather an emergency institution for fallen man" en Neyrey (1990:119 ev) stel dit so: "Paul's permission for sexual intercourse is but a pragmatic concession." Maar hierdie verklarings gaan verder as Paulus se woorde. Soos Deming dit stel (1995:215): Dit is "... an occasional letter written in response to a particular set of circumstances at Corinth ... Paul's treatment of marriage in 1 Corinthians is not designed to cover everything." Om daaruit drastiese afleidings te maak oor sy standpunt oor die huwelik en die selibaat, of selfs asketisme – grootliks op grond van wat hy nie sê nie – is darem regtig te dik vir 'n daalder. Paulus sê wel baie pertinent dat die huwelik goed is, terwyl onsedelikheid sleg is. Daarby heg hy sy goedkeuring aan die besluit van jongmense, wewenaars en weduwees wat sou kies om soos hy ongetroud te bly, ten einde die Here onverdeeld te dien in die ongehude staat (Malan 1980:123 ev).

Met *de* in vers 9 lui Paulus die beperking op die algemene stelling in vers 8 in. *Ei* met die *praesens* indikatief *ouk enkrateuontai* stel die saak as 'n werklikheid voor, teenoor die *ean* met die konjunktief *meinōsin* wat 'n *eventualis* beskryf. Terwyl Paulus dus sê dat die moontlikheid om soos hy ongetroud te bly goed is, beperk hy die algemene uitspraak met 'n voorwaarde wat met die werklikheid van die persoon se bekwaamhede rekening hou (Malan 1980:125). Hy verwys dus na die ongetroudes en weduwees wat nie hulle seksuele drange kan beheer nie omdat hulle nie oor die besondere gawe van selfbeheersing beskik nie. Thiselton se vertaling van *ouk enkrateuontai* met "if they do not have power over their passions" gee die betekenis, vir my gevoel, dus goed weer (2000:518).

Paulus konstateer dit doodgewoon as 'n feit dat daar mense is wat nie hierdie spesifieke selfbeheersing in die vorm van onthouding het nie. Dit beteken nie dat hulle selfbeheersing nou heeltemal ineengestort het en hulle nou onbeheersd is nie. Dit dui slegs op die afwesigheid van die beheerstheid om jou gevoelens, met 'n beperkte doel in die oog, te kan hanteer. Daarom veroordeel Paulus nie almal wat nie die gawe van onthouding het nie. Al wat hy wil sê, is dat hulle nie deur ongetroud te bly vir hulle die gevaar van onsedelikheid erger moet maak nie. Dit is die etiese aspek van hierdie uitspraak, want onsedelikheid is die kwaad wat vermy moet word. Maar hy gee nie 'n gebod van God oor onthouding en die selibaat nie. Veel eerder is dit 'n algemene verklaring, waarmee hy 'n beroep doen op die gesonde menslike verstand.

Dis belangrik om daarop te let dat Paulus hier besig is om te praat met gelowiges wat voor 'n keuse in hulle lewe te staan gekom het: (a) sommige moet besluit of hulle wil trou of nie, (b) ander of hulle getroud moet bly of nie. Hy het, byvoorbeeld, jongmense wat 'n liefdesverhouding het, weduwees wat die geleentheid het om weer te trou en getroude gelowiges wat met 'n ongelowige

9 Orr W F & Walther, J A (1976:211) verskil van hierdie vertaling. So ook Fee (1987:287-288). Hulle redeneer dat hierdie perikoop uit die konteks slaan op die wewenaars en weduwees.

in die eg verbind is in die oog. Paulus kom later (vv 25-38) by oorwegings wat hulle in hulle besluit in ag kan neem, maar nou beklemtoon hy slegs dat die besondere aspek van selfbeheersing, naamlik om jou seksueel te kan onthou, in so 'n keuse deurslaggewend is. Hy rig hom dus nie in hierdie perikoop tot alle gelowiges wat nie voor so 'n keuse staan nie. Etiese norme, soos die verbod op onsedelikheid, geld nog steeds. Vir die ongetroudes wat kan kies tussen die ongetroude of getroude staat en wat nie hierdie besondere gawe ontvang het nie, is Paulus se aanwysing duidelik: *gamēsatōsan* – laat hulle trou!

Paulus sê dit is beter om te trou as om te brand, *purousthai*. Die *praesens infinitief* beskryf die voortduur van die handeling: “om voortdurend te brand”. In hierdie perikoop, waarin die gebrek aan selfbeheersing oor die seksuele drang reeds ter sprake was, is dit duidelik dat *purousthai* 'n eufemisme is vir seksuele begeerte.¹⁰ Paulus wil nie hê dat die ongetroudes deur hartstog verteer moet word nie. Met *purousthai* beskryf hy 'n voortdurende, intense hunkering na die teenoorgestelde geslag. Vir dié van hulle wat die moontlikheid het om 'n huwelik aan te gaan, is die keuse 'n uitgemaakte saak: Hulle hartstog is 'n aanduiding dat hulle nie die gawe van onthouding het nie en daarom bestem is om te trou.

Paulus gebruik *kreitton* om die keuse vir die huwelik uit te druk. As hierdie mense dus trou, is “hulle meer getrou aan hulle bestemming as om in die ongehude staat te lewe waarin hulle verteer word deur begeerte. Hy sê dat dit geen skande is om die huwelik te begeer nie, want dit is 'n wettige roepstem waarna God luister omdat Hy self die begeerte in die mens gelê het” (Malan 1980:128-129).

2.4 Opmerking oor perikoop 5 (vv 17-24)

Net 'n enkele opmerking oor *menetō* (laat hy bly – in die staat waarin hy geroep is) wat hierdie perikoop beheers. Paulus se oogmerk met *menetō* is nie om die status quo te verhef tot die enigste aanvaarbare posisie nie, maar veel eerder om die relatiewe belangrikheid van alle wêreldse posisies of omstandighede te beklemtoon. Daarom kies hy dan ook neutrale voorbeelde – die besnydenis en slawerny – wat nie direk verband hou met die vrae wat die Korintiërs hom gevra het nie. Hy wil beklemtoon dat wêreldse verhoudings en omstandighede relatief belangrik is, ook binne die kader van die Christelike geloof en bestaan. Dit staan dus teenoor die Korintiërs se eie “geestelike” benadering, wat neerkom op wêreldversaking en wêreldvreemdheid (Wimbush 1987:15 ev).

2.5 Opmerking oor perikoop 6 (vv 25-38)

Hierdie perikoop gee grootliks vir ons die antwoord op die motiverings wat ten grondslag lê van Paulus se antwoord op die Korintiërs se vraag oor die selibaat en onthouding binne die huwelik. Hy het reeds vroeg in die hoofstuk laat blyk dat hy self die selibaat handhaaf en verkies. Nou weet ons uiteindelik waarom: Dit maak dit vir die gelowige soveel makliker om 'n binnewêreldse afstand teenoor die wêreldse eise te handhaaf met die oog op toewyding aan die Here in sy of haar gerigtheid op 'n nuwe wêreld wat spoedig sal aanbreek. Dit moet nie verwar word met die Korintiërs se fisiek asketiese houding teenoor die wêreld nie. Inteendeel, dit is juis Paulus se korreksie wat hy op hulle “geestelike” onttrekking aanbring. Hierdie hele argument van Paulus verander nie ons begrip van wat hy binne hierdie konteks onder selfbeheersing verstaan nie. Sy voorkeur vir die ongehude staat bly steeds alleen gegrond op praktiese gronde, naamlik die aard

10 Teenoor Barré (1974:193-202). Hy sien dit as “to burn in the fires of judgement or Gehenna”. Orr W F & Walther, J A (1976:210) is ook van mening dat dit figuurlik verstaan moet word.

van die gelowige se eskatologiese bestaan en die verdeelde aard van die getroude se besorgdheid. Maar daarby is die huwelik 'n heeltemal aanvaarbare alternatief en is daar geen morele fundering om dit af te wys nie.

2.6 Opmerking oor perikoop 7 (vv 39-40)

Hierdie gedeelte is 'n gepaste slot vir die hele hoofstuk. Dat Paulus juis in die slot meer beginsels wat ten grondslag van die huwelik as skeppingsordinansie lê te berde bring, bevestig dat hy met die hele argument oor die voorkeur wat hy self vir die ongetroude staat het, nooit bedoel het dat hy die opheffing van die skeppingsordinansie in die oog het nie. Teenoor die vryheid om te trou met die man van haar keuse, stel hy die groter geluk van die ongehude staat vir die weduwee voor met *makariōtera*. Die inhoud van *makariōtera* is die voordeel wat dit vir 'n binnewêreldse afstand teenoor die wêreldse eise inhou en die geleentheid wat die ongetroudes het om meer aandag en tyd aan die diens van die Here te bestee. Dit sal haar gelukkiger maak.

3. HIERDIE HOOFSTUK SE BYDRAE TOT DIE VERSTAAN VAN PAULUS SE GEBRUIK VAN ENKRATEIA

Wanneer ons Paulus se pleitrede oor die huwelik en die selibaat in hierdie hoofstuk in die breë in oënskou neem, tref dit ons as die argumentasie van 'n praktiese gemeente-administrateur wat bekommerd is oor dinge wat in die kerk gebeur wat nadelig vir die gelowiges kan wees. Dit is nie 'n sistematiese seksuele etiek wat breë algemeen geldende norme probeer neerlê nie, maar 'n pastorale poging om die kerk op te bou binne 'n gemengde gemeenskap. Met groot sensitiwiteit en duidelike blyke dat hy werklik diep vir hulle omgee, probeer Paulus om die volle etiese implikasies van hulle nuwe verhouding in Christus en die leiding van die Gees deur te trek na hulle verhoudingslewe.

Gegewe die praktiese situasie in die gemeente, probeer hulle bekommerde grondlegger om met 'n paar blokkerende sperstrepe die etiese loop van die gemeente binne sy waardebane te hou. Die gemeente se entoesiasme oor hulle Geesvervuldheid en hulle interaksie met die wêreld waarbinne hulle lewe (bv die invloed van die Hellenistiese tweedeling van die mens) noop hom om veral die rooi lig oor onsedelikheid te laat flikker en hulle te lei om hulle lewe opnuut te rig op die dinge van die Here. Hy probeer om vir hulle die nou pad tussen losbandigheid en wettisisme uit te wys deur vryheid binne die raamwerk van geloof in Christus en onderlinge liefde te plaas.

Paulus is duidelik baie realisties oor seksualiteit. Nêrens neem hy die absolute standpunt in dat die selibaat die beste is nie. Die selibaat is wel beter as die “swaarkry” van die huwelik, maar laasgenoemde is weer beter as om te brand van begeerte. Seksuele onthouding is nie iets waarna noodwendig gestreef moet word nie. Inteendeel, Paulus raai die Korintiërs af om hulle Godgegewe seksuele behoeftes met die oog op 'n meer “geestelike” lewe te onderdruk, want indien iemand onseker is of hy of sy selfbeheersing sal kan beoefen, dan is die huwelik die beter opsie.

Paulus moet die Korintiërs as 't ware weer terugbring aarde toe, want hulle oormatige vertroue in hulle geestelike vermoëns lei tot onbeheerstheid. Sonder dat hy 'n enkele keer in hierdie hoofstuk die kruis van Christus te berde bring, val die lig van die kruis tog volledig op alles wat hy sê. Dit kan gesien word in sy liefdevolle pragmatiese manier van raad gee: Behalwe wat onsedelikheid betref, is Paulus heel insiklik en aanpasbaar. Geesvervuldheid lei nie tot vryhede wat as 'n reg gehanteer word nie, maar tot inagneming van ander sodat toewyding aan God soveel te meer moontlik kan wees.

Wat die huwelik betref, is Paulus se uitgangspunt dat die gelowiges, sover dit enigsins vir hulle moontlik is, die verantwoordelikhede van hulle huweliksverhouding steeds moet nakom. Dwarsdeur die hoofstuk word die ongetroude staat sterk aanbeveel omdat Paulus hulle die

moeilikhede van getroudes in die swaarkrytyd wil spaar en sodat hulle sonder sorg hulle onverdeelde aandag aan groter toewyding aan die Here kan wy. Daarom sou Paulus graag wou hê dat alle mense soos hy in die selibaat moet lewe, maar sy motivering verskil duidelik van hulle s'n wat dit koppel aan 'n meer "geestelike" lewe. Hierdie keuse word egter baie duidelik deur hom beperk: Slegs die gelowiges wat die gawe van onthouding, 'n baie spesifieke vorm van selfbeheersing, ontvang het, kan die ongehude staat oorweeg. Die gawe word beskryf as die beheer oor die seksuele begeerte en om sonder die druk van seksuele drange te wees.

Paulus veronderstel dat geskeides of wewenaars en weduwees, na die beëindiging van hulle huwelike, die gawe van onthouding kan ontvang. Die besondere gawe is blykbaar nie noodwendig 'n permanente gawe aan 'n spesifieke persoon nie. Dit kan blykbaar later aan iemand gegee word. Dit kan aan jongmense gegee word om in 'n spesifieke tyd van vervolging ongetroud te bly. Daarom is dit nie uitgesluit dat 'n jongmens wat besluit het om ongetroud te bly, later van besluit kan verander nie. Die keuse tot die ongehude staat hoef nie noodwendig lewenslank te wees nie.

Paulus is nie 'n voorstander van 'n asketiese lewenshouding – met die selfopgelede ontberings en lyding wat dit vanselfsprekend inhou – nie. Sy eie voorkeur vir die selibaat vir ongetroudes is gebaseer op 'n spesifieke gawe van onthouding wat 'n binnewêreldse afstand met die oog op toewyding aan God moontlik maak. Sy verstaan en gebruik van die begrip *enkrateia* het daarom ook nie die betekenis van 'n yser selfdisipline wat jou in staat sou stel om die wêreldse seksuele drange asketies hok te slaan nie. Hierin het die vroeë kerk hom tragiese misverstaan.

Paulus se vermaning teen onsedelikheid, waaronder hy enige geslagsverkeer buite die huwelik verstaan, is duidelik en word telkens herhaal. Hierin het hy heeltemal teen die tendens van sy tyd ingegaan. Teenoor die demoniese en vernietigende mag van onsedelikheid, stel hy die huwelik as God se instelling waarin die mens sy of haar geslagslewe moet beoefen. Daarom word onthouding as absolute vereiste gestel vir die gelowige wat die ongehude staat verkies.

Paulus maak nie van die ongehude staat 'n vereiste of van die huwelik 'n plig nie. Die ongetroude staat is vir gelowiges 'n keuse wat hulle voor God kan uitoefen op grond van God se besondere gawe aan elke mens afsonderlik. Hulle is voor die Here verantwoordelik om hulle eie lewenstaat te kies en daarvolgens te lewe. Die gawe van God is nie teen die natuur van die mens nie, so asof die gawe van selfbeheersing in die vorm van onthouding alle seksuele behoefte wegneem nie. Mense het 'n natuurlike aangetrokkenheid tot die teenoorgestelde geslag, 'n geslagsdrang. Maar die geslagsdrang moet beheer word en in die regte kanale gestuur word. Paulus wys alle buite-egtelike seksuele gemeenskap af. Vir die mense wat nie die besondere gawe van selfbeheersing ontvang het nie, word gereelde gemeenskap in die huwelik as die regte pad aangewys. Hy gaan nie daarop in dat sommige nie die keuse van 'n huwelik het nie.

Afwesigheid van selfbeheersing is nie 'n algehele gebrek aan beheer oor seksuele drange en dus per se sondig nie. Dit is nie uiteraard 'n etiese probleem nie, want getroudes is meestal mense wat nie die gawe van selfbeheersing het nie. Paulus se gebruik van *akrasia* in vers 5 toon 'n duidelike afwyking van die patroon in die Griekse en Hellenistiese filosofie. Die fokus val suiwer op die aspek van "beheer oor iets", terwyl die aspek van "krag in jouself" buite rekening gelaat word. Ook die trefwydte van die beheer verskuif 'n bietjie: Die beheer is nie alleen oor oormatige seksuele drange nie, maar oor alle seksuele drange.

Selfbeheersing het 'n beperkte en duidelik omskrewe betekenis in hierdie hoofstuk: Dit is 'n gawe wat gelowiges van God ontvang wat dit vir hulle moontlik maak om sodanige beheer oor hulle seksuele begeertes uit te oefen dat hulle die ongehude staat kan verkies.

Ten slotte, die ontwikkelings na Paulus se tyd ten opsigte van asketisme, die voorkeur vir die selibaat en die degradering van die huwelik kan regtig nie op grond van 1 Korintiërs 7 op Paulus se brood gesmeer word nie.

BIBLIOGRAFIE

- Barré, M C 1974. To marry or to burn, *purousthai* in 1 Cor 7:9. *The Catholic Biblical Quarterly* 36/2, 193-202.
- Bianchi, U (red) 1985. *La tradizione dell'enkrateia, motivazioni ontologiche e protologiche*. Rome: Edizioni Dell'ateneo.
- Bredenkamp, D S M 2001. *Enkrateia in die Pauliniese hoofbriewe*. Ongepubliseerde doktorsale verhandeling, Universiteit van Pretoria.
- Brown, P R L 1988. *The body and society. Men, women and sexual renunciation in early Christianity*. New York: Columbia University Press.
- Burrus, V 1987. *Chastity as autonomy. Women in the stories of apocryphal Acts*. Lewiston: Edwin Mellen (Studies in Women and Religion, Vol 23).
- Chadwick, H 1962. *Enkrateia*, in Klauser T (red). *Reallexikon für Antike und Christentum* 5, 343-365. Stuttgart: Anton Hiersemann.
- Deming, W 1995. *Paul on marriage and celibacy. The Hellenistic background of 1 Corinthians 7*. Cambridge: University Press.
- Den Heyer, C J 1988. *Paulus, man van twee werelden*. Zoetemeer: Meinema.
- Dunn, J D G 1995. *1 Corinthians*. Sheffield: Academic Press (New Testament Guides).
- Dunn, J D G 1998. *The theology of Paul the apostle*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Fee, G D 1987. *The first epistle to the Corinthians*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Grosheide, F W 1957. *De eerste brief aan de kerk te Korinte*. Kampen: Kok.
- Grundmann, W 1966. *Enkrateia*, in Kittel G (red). *Theological dictionary of the New Testament*, Vol 2, 339-342. Grand Rapids: Eerdmans.
- Gundry-Volf, J M 1999. *Celibate Pneumatics and social power: On the motivations for sexual asceticism in Corinth*. <http://www.uts.columbia.edu/~usqr/gundry.htm>. 17 Nov 1999.
- Hill, M 1976. Paul's concept of *enkrateia*. *The Reformed Theological Review* 35, 70-78.
- Kirchhoff, R 1994. *Die Sünde gegen den eigenen Leib. Studien zu porne und porneia in 1 Kor 6,12-20 und dem sozio-kulturellen Kontext der Paulinischen Adressaten*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Kretschmar, G 1964. Ein Beitrag zur Frage nach dem Ursprung frühchristlicher Askese. *Zeitschrift für Theologie Und Kirche*, 61, 27-67.
- Louw, J P & E A Nida (reds) 1988. *Greek-English lexicon of the New Testament*. New York: UBS.
- Malan, F S 1980. *Paulus se aanwysings in 1 Korintiërs ten opsigte van die huwelik en eie ongehude staat*. Ongepubliseerde doktorsale verhandeling, Universiteit van Pretoria.
- Moore, W D 1978. *The origin of porneia reflected in 1 Corinthians 5-6. Its implications to an understanding of the fundamental orientation of the Corinthian church*. Unpublished dissertation, Baylor University. Ann Arbor: UMI.
- Neyrey, J H 1990. *Paul, in other words. A cultural reading of his letters*. Louisville: Westminster/John Knox.
- Niederwimmer, V K W 1974. Zur Analyse der asketischen Motivation in 1 Kor 7, *Theologische Literaturzeitung*, 99/4, 241-247.
- North, H 1966. *Sophrosyne. Self-knowledge and self-restraint in Greek literature*. Ithaca: Cornell University Press (Cornell Studies In Classical Philology, Vol XXXV).
- Orr, W F & J A Walther 1976. *1 Corinthians*. New York: Doubleday (Anchor Bible).
- Plunkett, M A 1988. *Sexual ethics and the Christian life*. Unpublished dissertation, Ann Arbor: UMI.
- Roetzel, C J 1999. *Paul. The man and the myth*. Edinburgh: T & T Clark.
- Schrage, W 1995. *Der erste Brief an die Korinther*. Band VII/2, 1 Kor 6, 12-11, 16. Solothurn: Benziger (Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament).
- Smit, D J 1992. Oor "nuwe-Testamentiese etiek", Die Christelike lewe en Suid-Afrika vandag. *Geloof en opdrag. Perspektiewe op die etiek van die Nuwe Testament, Scriptura* 59a. C Breytenbach & B Lategan (reds), 303-325. Stellenbosch.
- Thielicke, H 1964. *The ethics of sex*. London: James Clarke.
- Thiselton, A C 2000. *The first epistle to the Corinthians*. Carlisle: Paternoster & Grand Rapids: Eerdmans (The New International Greek Testament Commentary).
- Von Dehsen, C D 1987. *Sexual relations and the church: an exegetical study of 1 Corinthians 5-7*. Ann Arbor: UMI Dissertation Information Service.
- Wimbush, V L 1987. *Paul the worldly ascetic. Response to the world and self-understanding according to 1 Corinthians 7*. Macon: Mercer.
- Winter, B W 2001. *After Paul left Corinth. The influence of secular ethics and social change*. Grand Rapids: Eerdmans.